

DOI: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2025-12-8>
УДК 378.147:376.011.3-051]:[001.891+303.4]/8

Світлана Анатоліївна Михальська

ORCID iD 0000-0001-7435-8791

Researcher ID: JZC-9127-2024

докторка психологічних наук, професорка,
завідувачка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна
svitlana2308@kpnu.edu.ua

Олексій Тодорович Помирляну

ORCID iD 0009-0001-8539-0057

аспірант кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна
sodf24.pomyrlianu@kpnu.edu.ua

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У науковій статті наголошено, що фахівці спеціальної освіти у професійній діяльності мають забезпечити як оволодіння учнями з особливими освітніми потребами навчальними досягненнями, так і формування в них життєвих компетентностей. Реалізація таких завдань напряму залежить від сформованості у корекційних педагогів власних соціальних навичок. Одним із засобів їх формування є дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти. У науковій статті розкриваються можливості дослідницької діяльності у формуванні соціальних навичок майбутніх фахівців спеціальної освіти, описані результати розуміння студентами її ролі у власному розвитку.

Ключові слова: фахівці спеціальної освіти; дослідницька діяльність; підготовка фахівців; соціальні навички; корекційні педагоги; учні з особливими освітніми потребами; життєві компетентності.

Вступ. Сучасний ринок праці вимагає від фахівців вищої освіти володіння не лише професійними, а й соціальними навичками, оскільки вони є передумовою повноцінного оволодіння спеціальністю та інтеграції у професійне середовище. Формування soft skills, зокрема соціальних навичок, дедалі більше визнається фундаментом професійної компетентності у сфері спеціальної освіти, а дослідницька діяльність у процесі професійної підготовки майбутніх спеціальних педагогів постає ефективним інструментом розвитку саме таких навичок. Адже фахівці спеціальної освіти у своїй діяльності мають забезпечити як оволодіння учнями з особливими освітніми потребами

навчальними досягненнями, так і формування в них життєвих компетентностей. Можна припустити, що реалізація таких завдань знаходиться в прямій залежності від сформованості у спеціальних педагогів соціальних навичок, що лежать в основі керування власними ресурсами, позитивної комунікації, контролю емоційно-вольового стану і поведінки тощо. Для сучасного фахівця спеціальної освіти володіння соціальними навичками є умовою досягнення професійних цілей.

У науковій літературі простежується зростання інтересу до проблеми розвитку soft skills у закладах вищої освіти. А. Гарага (2020) наголошує, що формування «м'яких навичок»,

серед яких важливе місце посідають соціальні, є перспективним напрямом підвищення якості вищої освіти. Авторка підкреслює важливість інтеграції міждисциплінарних методик у навчальний процес, зокрема дослідницьких, для активізації комунікативного та креативного потенціалу студентів. Значущим є підхід О. Кірдан і О. Кірдан (2021), які розглядають дослідницьку діяльність як платформу для розвитку критичного мислення, вміння вести діалог, формулювати аргументи та співпрацювати, тобто опановувати ключові компоненти соціальної компетентності. Підтвердженням цього є й міркування Ю. Дроздової та О. Дубініної (2020), які акцентують на тому, що soft skills, зокрема соціальні навички, стають невід'ємною частиною конкурентоспроможності майбутнього спеціаліста. Вони зазначають, що формування таких якостей потребує системної підтримки у процесі навчання, зокрема із залученням студентів до дослідницьких проєктів, міжособистісної взаємодії та інтерактивних методів навчання. К. Волинець (2021) вказує на потребу формування у студентів нової генерації комплексного підходу до професійного розвитку, де провідне місце посідає саме ініціативність і соціальна відповідальність. У дослідженні О. Лободинської та О. Гридчук (2020) соціальні навички студентів розглядаються як критично важливі для успішної взаємодії в умовах професійного середовища, а ефективними засобами їхнього формування визнаються групова робота, наукові проєкти та дискусійні платформи. Ці елементи безпосередньо пов'язані з дослідницькою діяльністю як формою інтерактивного і самостійного навчання. Досвід практичної реалізації підходів до формування soft skills у закладах вищої освіти представлений у публікаціях Н. Коляди та О. Кравченко (2020), які описують ефективні моделі організації дослідницької активності, включно з міждисциплінарними проєктами, тренінгами та моделюванням соціальних ситуацій. Це створює можливості для розвитку таких навичок, як комунікація, емпатія, командна робота – саме тих, що є ключовими для фахівців у сфері спеціальної освіти. Також важливо згадати роботу Т. Гуменникової (2022), яка розглядає формування етичних норм і ділового спілкування

у студентів як компонент soft skills, наголошуючи на необхідності їх розвитку через практичну та дослідницьку діяльність. Таким чином, огляд сучасної наукової літератури підтверджує актуальність вивчення дослідницької діяльності як ефективного засобу формування соціальних навичок у майбутніх фахівців спеціальної освіти. Незважаючи на наявність окремих підходів до розвитку soft skills, проблема формування соціальних навичок через дослідницьку діяльність майбутніх фахівців спеціальної освіти залишається недостатньо розкритою в науковому полі, що й зумовлює потребу подальших емпіричних і теоретичних досліджень.

Метою публікації є окреслення дослідницької діяльності як засобу формування соціальних навичок майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Методи дослідження: аналіз наукових публікацій та нормативних актів за темою дослідження, констатувальний експеримент, аналіз та інтерпретація експериментальних даних.

Місце соціальних навичок у структурі професійної компетентності фахівця спеціальної освіти. Закордонні та вітчизняні науковці, роботодавці однакостанні щодо оцінки soft skills як універсальних навичок, що забезпечують гнучкість фахівця (Ю. Дроздова, О. Дубініна, 2020). Серед найбільш вагомих соціальних навичок для здобувачів вищої освіти виділяють такі: критичне мислення, емоційний інтелект, гнучкість, творчість, вміння комунікувати, партнерська взаємодія, лідерські навички, здатність до саморозвитку та ін. (О. Лободинська, О. Гридчук, 2020; С. Миронова, О. Чопік, 2025). Т. Гуменникова (2022) наголошує на тому, що працевлаштування фахівців залежить від оволодіння ними навичками ділового спілкування. Для висококваліфікованого фахівця володіння різноманітними soft skills є необхідною умовою, що забезпечує його конкурентоздатність (К. Коваль, 2015). Вивчення теоретичних засад проблеми дослідження свідчить про виразну актуальність формування соціальних навичок у сучасних фахівців.

У Стандартах вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (2020, 2021)

серед переліку загальних та спеціальних компетентностей зазначені й соціальні навички:

– для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; міжособистісної взаємодії; використання інформаційних та комунікаційних технологій; здатність вчитися; працювати в команді; будувати гармонійні відносини з суб'єктами освітнього процесу; здатність аргументовано відстоювати власні професійні переконання; здатність до саморозвитку та ін.;

– для другого (магістерського) рівня вищої освіти: здатність діяти соціально відповідально та свідомо; спілкуватися державною та іноземною мовою; ухвалювати обґрунтовані рішення; працювати в команді; проводити дослідження на відповідному рівні; здатність ефективно взаємодіяти з людьми на засадах партнерства; здатність ухвалювати ефективні рішення, адаптуватися до нових умов, розробляти проєкти; здатність продовжувати навчання та ін.

Особливості процесу формування соціальних навичок через дослідницьку діяльність. Соціальні навички, як і спеціальні компетентності формуються не лише в навчальній діяльності, а й під час дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти, яка має бути інтегрованою в освітній процес, позаяк підготовка сучасних фахівців ґрунтується на принципі «навчання через дослідження» (Т. Франчук, 2020, 2022; С. Миронова, О. Чопік, 2025). Сучасна освітня система має забезпечити конкурентоспроможність фахівця, його адаптивність, готовність до досягнення життєвого успіху загалом та професійного зокрема (Т. Франчук, 2022). В основі цього лежать соціальні навички, формування яких мають передбачати і освітні компоненти, і позааудиторна робота, складовою якої є дослідницька діяльність.

Аналіз освітніх програм і навчальних планів за спеціальністю Спеціальна освіта свідчить, що дослідницька діяльність майбутніх фахівців може реалізуватися через такі компоненти:

– завдання науково-дослідницького та дослідницько-творчого характеру, які варто планувати під час вивчення освітніх компонентів;

– виконання курсових робіт та проєктів;
– наукові дослідження під час навчальної та виробничої педагогічної практики;
– участь у наукових гуртках і проблемних групах;
– підготовку наукових публікацій;
– виступи на науково-практичних конференціях;
– конкурси студентських наукових робіт і стартапів.

Цілісний аналіз змісту такої діяльності підтверджує, що вона дійсно сприяє формуванню у майбутніх фахівців спеціальної освіти значущих соціальних навичок, зокрема планування діяльності, самостійність, особистісний розвиток, дотримання дедлайнів, відстоювання власних інтересів і суджень, робота в команді, комунікація, відповідальність, критичне мислення та ін.

Суб'єктивне усвідомлення значущості соціальних навичок майбутніми фахівцями спеціальної освіти. Нами було досліджено розуміння майбутніми фахівцями спеціальної освіти значущості соціальних навичок для їхньої професії та місця у ній дослідницької діяльності. В експерименті взяли участь 48 майбутніх фахівців спеціальної освіти (здобувачів першого і другого рівнів вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка), яким запропонували відповісти на запитання анкети:

1. Які соціальні навички, на Вашу думку, є важливими для сучасної студентської молоді?

2. Як Ви вважаєте, які соціальні навички потрібні фахівцю спеціальної освіти для успішного працевлаштування та професійної самореалізації?

3. Чи потрібно, на Вашу думку, фахівцю спеціальної освіти володіти дослідницькими компетентностями?

4. Назвіть дослідницькі навички, які, на Вашу думку, потрібні здобувачам освіти для оволодіння професією.

5. Запропонуйте навчальні дисципліни та види роботи, які, на Вашу думку, сприяли б формуванню соціальних навичок у здобувачів вищої освіти під час навчання у закладі вищої освіти.

Презентуємо одержані результати.

Усі респонденти висловили думку, що соціальні навички є життєво вагомими для сучасної молоді, найчастіше називали такі: «комунікація», «вміння працювати в команді», «вміння управляти конфліктами», «самостійно ухвалювати рішення», «лідерство», «емоційний інтелект», «критичне мислення» та ін. Окремі опитані називали моральні якості, психологічні властивості, наприклад, «терпіння», «сміливість», «стриманість», «доброзичливість», «самомотивація», «натхнення», «психологічна стійкість» та ін.

Також 100% опитаних вважають, що для успішного працевлаштування та професійної самореалізації спеціальному педагогу потрібно володіти soft skills. І хоча окремі соціальні навички повторилися, все ж на це питання надавали більш розлогі відповіді, обґрунтовували думку, що свідчить про виразну професійну спрямованість майбутніх фахівців спеціальної освіти. Надамо перелік соціальних навичок, названих респондентами, у порядку від найчастіше вказаних до поодиноких відповідей.

Перелік соціальних навичок спеціальних педагогів, названих майбутніми фахівцями спеціальної освіти, – комунікативні навички, вміння працювати в команді, вміння критично мислити, вміння вирішувати конфлікти, відповідальність, вміння керувати власними емоціями, емпатія, емоційний інтелект, гнучкість, вміння адаптуватися до змін та нових умов роботи, креативність, творче мислення, самоконтроль. Окремі навички респонденти уточнювали, наприклад, «треба вміти комунікувати з дітьми й батьками», «треба вміти спілкуватися без гаджетів і використання сучасних сленгів», «потрібна здатність працювати у складі мультидисциплінарної команди», «дуже важливо вміти вирішувати конфлікти та стресові ситуації як між дітьми, батьками, так і з колегами на роботі», «в нашій роботі важливо розуміти інших і навчитися їх слухати, бути ввічливим».

Слід зазначити, що часто опитані змішували професійні й соціальні компетентності, наприклад, серед соціальних називали «знання базової вікової психології та психології батьківства, акцентовано на психологію виховання дітей з особливими освітніми

потребами», «педагогічна тактовність», «знання спеціальності», «комп'ютерна грамотність», «навички грамотного мовлення», «навички наставництва» та ін. До цього переліку додавали ще й такі: «толерантність», «оригінальність», «вміння бути сучасним», «вміння швидко знаходити рішення», «оптимізм», «стриманість» та ін.

98 % респондентів вважають, що фахівець спеціальної освіти повинен володіти дослідницькими компетентностями. Втім, називаючи їх, респонденти вказували, як відповідні вміння, так і повторювали соціальні навички. Наведемо перелік відповідей у порядку від найчастіше названих респондентами до поодиноких.

Перелік дослідницьких компетентностей майбутніх спеціальних педагогів: вміння самостійно висувати ідеї, гіпотези, критичне мислення, вміння самостійно шукати інформацію, навички аналізу, здатність систематизувати та обробляти інформацію, використання інформаційних технологій, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, навички академічного письма, вміння спостерігати, вміння проводити опитування, відповідальність, самостійність, вміння презентувати результати своїх досліджень, креативність, вміння працювати в команді, психологічна витримка під час публічного виступу. Як бачимо, названі компетентності тісно корелюють із соціальними, зокрема комунікативні навички, здатність працювати в команді, відстоювати свою думку, відповідальність, самостійність та ін.

Дослідницька діяльність майбутніх фахівців тісно пов'язана з формуванням соціальних навичок через виконання завдань науково-дослідницького характеру. Адже під час виконання дослідницьких завдань у майбутніх фахівців не тільки поглиблюються професійні знання, а й формуються соціальні навички (наприклад, під час роботи над проєктом створюються умови для розвитку комунікативних навичок, вміння працювати в команді, розподілу обов'язків, під час аналізу результатів експериментального дослідження розвивається аналітичне мислення, під час презентації результатів дослідження – комунікативні навички,

впевненість в собі та ін.), які є важливими для успішної професійної кар'єри майбутнього фахівця спеціальної освіти.

84 % респондентів запропонували навчальні дисципліни та види позааудиторної роботи, які, на їхню думку, сприятимуть формуванню соціальних навичок під час навчання у закладі вищої освіти.

Пропозиції видів роботи від респондентів: написання курсових робіт, наукові гуртки, педагогічна практика, дипломні роботи, тренінги. Зауважимо, що в переліку різних робіт задля формування соціальних навичок деякі опитані назвали види дослідницької діяльності, під час виконання яких формуватимуться комунікативні навички, креативність, гнучкість мислення, планування діяльності, самостійність, особистісний розвиток, дотримання дедлайнів та ін. На нашу думку, це вказує на те, що майбутні фахівці спеціальної освіти визначають провідну роль дослідницької діяльності у своєму життєвому та професійному розвитку.

Респонденти все ж відокремлюють дослідницьку діяльність від освітньої, не повністю розуміють їхній взаємозв'язок та інтеграцію дослідницької складової в освітній процес.

Пропозиції дисциплін від респондентів такі: «Риторика та ораторське мистецтво»; «Психологія спілкування»; «Психологія колективу»; «Робота в команді»; «Етика ділового спілкування»; «Переговори та демократія»; «Емоційний інтелект та самоменеджмент»; «Розвиток творчого та критичного мислення»; «Лідерство та управління»; «Проектна діяльність»; «Етика соціальної роботи»; «Соціальна педагогіка»; «Конфліктологія»; «Менеджмент». Зауважимо, що пропонуючи освітні компоненти, майбутні фахівці спеціальної освіти обґрунтовували, що хотіли б більше тренінгових занять задля розвитку життєвих навичок, психологічних дисциплін, практикумів з розвитку мовної компетентності, діяльності для розвитку креативності, міжособистісної взаємодії тощо. 4% опитаних (більшість з них магістранти) вказали, що окремих дисциплін додавати не потрібно, оскільки в процесі навчання всі необхідні навички вони здобувають. 12 % респондентів пропозицій не надали.

Отже, результати анкетування майбутніх фахівців спеціальної освіти дозволяють стверджувати, що значна роль у формуванні соціальних навичок у майбутніх фахівців відводиться дослідницькій діяльності. Характер та зміст відповідей на запитання анкети, а також результати осмислення теоретичних розвідок дослідників (К. Волинець, 2021; А. Гарага, 2020; Т. Гуменникова, 2022; Ю. Дроздова та О. Дубініна, 2020; О. Кірдан та О. Кірдан, 2021; К. Коваль, 2015; Н. Коляда та О. Кравченко, 2020; О. Лободинська та О. Гридчук, 2020; С. Миронова та М. Буйняк, 2020; С. Миронова та О. Чопік, 2025; Т. Франчук, 2020; 2022) нашою думку про визначення низки умов, які можуть сприяти реалізації дослідницької діяльності майбутніх фахівців спеціальної освіти з метою формування у них соціальних навичок. Це такі умови: (1) орієнтація дослідницької діяльності на формування соціальних навичок, потрібних фахівцю спеціальної освіти для власного розвитку, професійної діяльності, зокрема здатності формувати життєві компетентності дітей з особливими освітніми потребами; (2) відповідність змісту дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти особливостям дослідницько-творчої діяльності фахівців спеціальної освіти; (3) інтегрування дослідницької складової в освітній процес за принципом «навчання через дослідження»; (4) формування позитивної мотивації майбутніх фахівців спеціальної освіти до наскрізної дослідницької діяльності; (5) забезпечення свідомості участі майбутніх фахівців спеціальної освіти у дослідницькій діяльності, розуміння ними взаємозв'язку між соціальними та дослідницькими компетентностями; (6) урахування вподобань, науково-педагогічних інтересів майбутніх фахівців спеціальної освіти та рівня розвитку їхніх соціальних навичок задля формування індивідуальної освітньої та наукової траєкторії; (7) осучаснення форм організації дослідницької діяльності майбутніх фахівців спеціальної освіти з акцентом на активність, самостійність і практикоорієнтованість. Ці та інші умови реалізації дослідницької діяльності майбутніх фахівців спеціальної освіти з метою формування у них соціальних навичок мають бути

експериментально перевірені та уточнені у подальших наших дослідженнях.

Висновки. Соціальні навички фахівців спеціальної освіти – ключовий компонент їхньої професійної компетентності. Вітчизняні й зарубіжні науковці, а також роботодавці одноставно підкреслюють їхню універсальність і необхідність для забезпечення гнучкості, конкурентоздатності та професійної мобільності спеціального педагога. Крім цього, соціальні навички інтегровані в Стандарти вищої освіти зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта» для бакалаврського та магістерського рівнів, що підтверджує їхню законодавчу значущість у структурі фахової підготовки. До пріоритетних соціальних навичок, актуальних для студентів і майбутніх спеціальних педагогів, належать: критичне мислення, комунікація, емоційний інтелект, гнучкість, креативність, лідерство, здатність працювати в команді, ухвалювати рішення, адаптуватися до змін, саморозвиток, відповідальність, стресостійкість та ін.

Дослідницька діяльність є інструментом формування соціальних навичок. Результати анкетування демонструють усвідомлення студентами значущості соціальних навичок для професійної реалізації: 100 % респондентів визнають їхню необхідність, 98 % – важливість дослідницьких компетентностей, хоча часто ці

поняття респондентами ототожнюються. Майбутні спеціальні педагоги бачать потенціал у дослідницькій діяльності для особистісного і професійного розвитку, однак не завжди розуміють взаємозв'язок між освітнім процесом і дослідженням, що свідчить про потребу в подальшому методичному супроводі. Серед ефективних форм і засобів формування соціальних навичок респонденти виокремили: курсові та дипломні проєкти, наукові гуртки, педагогічну практику, тренінги, наукові конференції. Також запропоновані актуальні дисципліни, орієнтовані на розвиток міжособистісної взаємодії, критичного мислення, лідерства, риторики тощо. Отже, формування соціальних навичок є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутнього фахівця спеціальної освіти, а дослідницька діяльність має потенціал стати потужним засобом розвитку таких навичок за умови її свідомої інтеграції в освітній процес, орієнтації на практико-орієнтовані завдання та індивідуальні потреби студентів.

Перспективами наукових пошуків вважаємо більш глибоке дослідження умов формування соціальних навичок спеціальних педагогів та пошук ефективних методів організації цього процесу як в умовах закладу вищої освіти, так і в процесі інформальної освіти студентів.

Література

- Волинець К. І. Підготовка майбутнього педагога нової генерації в контексті ініціатив давоського форуму з питань освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2021. № 36 (2). С. 74–79. DOI : <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2021.369>
- Гарага А. В. Формування «Soft Skills» студентів університету – перспективний напрям підвищення якості вищої освіти. *Економічний вісник університету*. 2020. № 47. С. 46–52. DOI : <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-47-46-52>
- Гуменникова Т. Формування етичних засад ділового спілкування у студентів ЗВО, як конкурентоздатна soft-skills фахівця. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 4 (9). С. 82–93. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-82-93](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-82-93)
- Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх і професійних моделях. *Soft skills – невід'ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті*: збірник тез доповідей міжвузівського науково-методичного семінару (Київ, 21 лютого 2020 р.). Київ : КНТЕУ, 2020. С. 31–34.
- Кірдан О., Кірдан О. Формування soft skills здобувачів вищої освіти в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. Вип 2(6). С. 152–160. DOI : [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(6\).2021.248144](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(6).2021.248144)
- Коваль К. Розвиток soft skills у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167.

- Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 3(27). С. 137–145. DOI : <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/27.203686>
- Лободинська О. М., Гриджук О. Є. Формування соціальних навичок студентів: проблеми й перспективи. *Науковий вісник ЛНТУ України: збірник наукових праць*. 2020. Том 30, №3. С. 116–121. DOI : <https://doi.org/10.36930/40300320>
- Миронова С. П., Буйняк М. Г. Формування соціальних навичок у процесі підготовки фахівців спеціальності 016 Спеціальна освіта. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія* : збірник наукових праць : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Випуск 39. С. 75–81. DOI : <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series.19.2020.39.11>
- Миронова С. П., Чопік О. В. Методика викладання фахових дисциплін спеціальності Спеціальна освіта: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2025. 164 с.
- Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України № 28 від 05.01.2021. URL : <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukraini/zatverdzeni-standarti-vishchoi-osviti> (Дата звернення: 01.04.2025)
- Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України № 799 від 20.06.2020. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-svita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/016-Spets.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (Дата звернення: 01.04.2025)
- Франчук Т. Й. Дослідницький університет у контексті інноваційної парадигми формування педагогічної еліти. *Освіта збереже Україну!*: матеріали I Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. Харків, 2022. С. 349–354.
- Франчук Т. Й. Проектний формат переходу на компетентнісну модель професійної освіти. *Європейська проектна культура в Україні: стан, проблеми, перспективи*: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 29-30 травня 2020 р.) / За ред. О. Гури, В. Меньяло. Запоріжжя, 2020. С. 191–194.

References

- Drozdova, Yu. V. & Dubinina, O. V. (2020). Conceptual approaches to the definition of «soft skills» in modern educational and professional models. *Soft skills - integral aspects of the formation of students' competitiveness in the 21st century*: collection of abstracts of reports of the interuniversity scientific and methodological seminar (Kyiv, February 21, 2020). Kyiv : KNTEU. 31–34. (ukr).
- Franchuk, T. Y. (2020). Project format of the transition to a competency-based model of vocational education. *European project culture in Ukraine: state, problems, prospects*: Collection of materials of the International Scientific and Practical Conference (Zaporizhzhya, May 29-30, 2020) / Edited by O. Gura, V. Menyailo. Zaporizhzhia. 191–194. (ukr).
- Franchuk, T. Y. (2022). Research university in the context of an innovative paradigm for the formation of pedagogical elite. *Education will save Ukraine!*: materials of the 1st All-Ukrainian Prokopenko Readings, Kharkiv, June 10, 2022 / Kharkiv. National Pedagogical G. S. Skovoroda University; [ed.: Yu. D. Boychuk (ed. chief) and others]. Kharkiv. 349–354. (ukr).
- Gumennykova, T. (2022). Formation of ethical principles of business communication in students as a competitive soft-skills professional. *Prospects and Innovations of Science*. № 4 (9). 82–93 [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-82-93](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-82-93) (ukr).

- Haraha, A. (2020). Formation of «soft skills» of university students as a prospective direction of improving the quality of higher education. *University Economic Bulletin*. № 47. 46–52 : <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-47-46-52> (ukr).
- Kirdan, O. & Kirdan, O. (2021). Formation of soft skills of students in the educational process of higher education institution. *Psychological and Pedagogical Problems of Modern School*. Volume 2(6). 152–160 [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(6\).2021.248144](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(6).2021.248144) (ukr).
- Koliada, N. & Kravchenko, O. (2020). Practical experience of “soft-skills” formation in terms of higher education institution. *Current Issues in the Humanities*. № 3(27). 137–145 <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/27.203686> (ukr).
- Koval, K. (2015). Development of soft skills in students is one of the important factors of employment. *Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute*. Iss. 2. 162–167. (ukr).
- Lobodynska, O.M. & Hrydzuk, O.Ye. (2020). Formation of social skills of students: problems and prospects. *Scientific Bulletin of LNTU of Ukraine: Collection of scientific papers*. Volume 30, № 3. 116–121 <https://doi.org/10.36930/40300320> (ukr).
- Myronova, S. & Buiniak, M. (2020). Formation of social skills in the process of training specialists 016 Special education. *Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 19: Correctional Pedagogy and Special Psychology: collection of scientific works / Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Dragomanov University*. Kyiv: Publishing House of the National Pedagogical Dragomanov University. Volume 39. 75–81 <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series.19.2020.39.11> (ukr).
- Myronova, S.P. & Chopik, O.V. (2025). Methodology of teaching professional disciplines of the specialty Special Education: a textbook. Kamianets-Podilskyi, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, 164. (ukr).
- On approval of the higher education standard in the specialty 016 Special Education for the second (master's) level of higher education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 28 dated 05.01.2021. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukraini/zatverdzeni-standarti-vishchoi-osviti> (ukr).
- On approval of the Higher Education Standard in the specialty 016 Special education for the first (bachelor's) level of higher education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 799 dated 06/20/2020. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-svita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/016-Spets.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (ukr).
- Volynets, K. (2021). Preparation of a future teacher of the new generation in the context of the initiatives of Davos Education Forum. *Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy*. № 36 (2). 74–79 <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2021.369> (ukr).

RESEARCH ACTIVITY AS A MEANS OF FORMING SOCIAL SKILLS OF FUTURE SPECIALISTS IN SPECIAL EDUCATION

Svitlana Mykhalska, Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Special and Inclusive Education Department, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, Kamianets-Podilsky, Ukraine, e-mail: svitlana2308@kpnu.edu.ua

Oleksii Pomyrlianu, postgraduate student in Special and Inclusive Education Department, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, Kamianets-Podilsky, Ukraine, e-mail: sodf24.pomyrlianu@kpnu.edu.ua

The modern labor market requires higher education specialists to possess not only professional but also social skills, as they are a prerequisite for full mastery of the specialty and integration into the professional environment. This is also relevant for special education specialists, who in their activities must form life competencies in students with special educational needs. The implementation of such tasks directly depends on the formation of social skills among SEN teachers that underlie the management of their own resources, positive communication, control of emotional and volitional state, behavior, etc. The development of social skills among higher education

students is ensured by various ways and means, one of which is research activity. It contributes to the formation of such important life skills in future SEN teachers as the following ones: planning activities; independence; self-development; meeting deadlines; defending one's own interests and judgment; teamwork; partnership; communication; quick search for information; responsibility, etc. A study of higher education future specialists' in special education understanding of the significance of social skills for their profession and the place of research activity in it showed that respondents understand its role for their own development and professional growth. However, respondents still separate research from educational activities, do not fully understand their relationship and the integration of the research component into the educational process. The conditions for implementing the possibilities of research activities in the formation of social skills of future SEN teachers have been determined, in particular: the orientation of research activities on soft skills, which are necessary for a special education specialist for his/her own development and the formation of life competencies of children with special educational needs, in particular; the correspondence of its content to the research and creative activities of special education specialists; the integration of the research component into the educational process; the formation of positive motivation of higher education students for cross-disciplinary research activities; taking into account the scientific and pedagogical interests of higher education students and the level of development of their social skills in order to form an individual educational and scientific trajectory; modernization of the forms of organization of research activities of higher education students with an emphasis on activity, independence and practice-orientation.

Keywords: specialists in special education; research activity; training of specialists; soft skills; correctional teachers; students with special educational needs; life skills.

Авторський внесок кожного зі співавторів: Михальська С.А. – 50%, Помирляну О.Т. – 50%.

Стаття надійшла до редакції / Received 01.03.2025

Прийнята до друку / Accepted 25.04.2025

Унікальність тексту 95 % («StrikePlagiarism» ID 330611758)

© Михальська Світлана Анатоліївна, Помирляну Олексій Тодорович, 2025

DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2025-12-9>

УДК 159.944:377.011.3-051]-047.37

Ілля Володимирович Пахомов

ORCID iD 0000-0002-6101-9384

старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту

Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти

ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

м. Біла Церква, Україна

pahomov.ilya@ukr.net

Таїса Павлівна Киричок

ORCID iD0009-0007-1123-977X

методистка,

Білоцерківський професійний ліцей

м. Біла Церква, Україна

taisa199@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ТА ШЛЯХІВ ЙОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ

У науковій статті на основі емпіричних даних визначено особливості професійного вигорання педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Аналіз даних, отриманих під час застосування визначених діагностичних методик (методика діагностики рівнів і фаз емоційного вигорання